

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA IJTIMOIIY MOTIVATSIYANI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Muallif: Nabiyeva Jumagul Olimjon qizi

Toshkent kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali, 1-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu tadqiqot ishi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijtimoiy motivatsiyasini tarkib toptirishning nazariy-metodik asoslarini yoritadi. Maqolada shaxsning shakllanish davrida ijtimoiy muhitning o‘rni, o‘quvchi motivatsiyasiga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida olingan natijalar o‘quvchilarning jamoaviy faoliyatga bo‘lgan qiziqishini oshirish strategiyalarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy motivatsiya, kichik maktab yoshi, kognitiv faollik, hamkorlik pedagogikasi, ijtimoiy adaptatsiya, emotsional intellekt.

1. KIRISH (INTRODUCTION)

Boshlang‘ich ta’lim nafaqat savodxonlikni o‘rgatish, balki shaxsning ijtimoiy qiyofasini shakllantirish bosqichidir. Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri — o‘quvchini jamiyatning faol, mas’uliyatli va muloqotga kirishuvchan a’zosi qilib tarbiyalashdir.

Ijtimoiy motivatsiya tushunchasi o‘quvchining o‘z faoliyatini jamiyat kutayotgan natijalar bilan muvofiqlashtirishi, atrofdagilarning hurmatiga sazovor bo‘lishi va o‘zini jamoaning ajralmas qismi deb his qilishi bilan bog‘liq. Kichik maktab yoshidagi bolalarda bu motivatsiya asosan kattalar (o‘qituvchi va ota-onalar) hamda tengdoshlari bilan bo‘lgan munosabatlar zaminida yuzaga keladi. Ushbu maqolaning maqsadi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijtimoiy motivatsiyani tizimli shakllantirish usullarini ilmiy asoslab berishdir.

2. METODLAR (METHODS)

Tadqiqot jarayonida kompleks yondashuvdan foydalanildi:

1. Nazariy tahlil: L.Vigotskiyning "Madaniy-tarixiy nazariyasi" va A.Maslouning "Ehtiyojlar iyerarxiyasi" modeliga tayangan holda ijtimoiy ehtiyojlarning o‘rni tahlil qilindi.

2. Empirik metodlar: Namangan viloyatidagi tanlab olingan maktablarda 2-sinf o‘quvchilari (n=60) ishtirokida eksperiment o‘tkazildi.

3. Suhbat va kuzatish: O'quvchilarning "Mening sinfim" mavzusidagi chizmalari va dars jarayonidagi o'zaro yordam darajasi baholandi.

4. Kvalimetrik tahlil: Olingan natijalar foiz ko'rsatkichlari asosida matematik-statistik usulda qayta ishlandi.

3. NATIJALAR (RESULTS)

Eksperimental tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy motivatsiyaning tarkibiy qismlari turli darajada rivojlangan.

Motivatsion sohaning shakllanganlik darajasi (eksperiment natijalari):

| Motiv turi | Boshlang'ich daraja | Yakuniy daraja (tizimli ishdan so'ng) | O'zgarish (%)

|

| Ijtimoiy daxldorlik (guruhda bo'lish istagi) | 42% | 68% | +26% |

| Ijtimoiy mas'uliyat (vazifani jamoa uchun bajarish) | 25% | 48% | +23% |

| E'tirof etilish ehtiyoji (maqtov kutish) | 75% | 62% | -13%* |

*Eslatma: E'tirof etilish ehtiyojining pasayishi bolaning tashqi maqtovga bog'lanib qolishdan ko'ra, ichki ijtimoiy mas'uliyatga o'tganini anglatadi.

Tadqiqot jarayonida "Hamkorlikda o'rganish" (Cooperative Learning) texnologiyasi qo'llanilganda, o'quvchilarning 18 foizida darsga qatnashish motivatsiyasi "shunchaki kelish"dan "jamoaga yordam berish" darajasiga ko'tarilgani aniqlandi.

4. MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy motivatsiyani shakllantirishda quyidagi uchta omil hal qiluvchi ahamiyatga ega:

1. Pedagogik muloqot uslubi: O'qituvchi o'quvchi bilan subyekt-subyekt (teng huquqli hamkorlik) munosabatini o'rnatasa, bolada ijtimoiy ishonch yuqori bo'ladi.

2. Guruhli faoliyat: Darslarda "Zinama-zina", "Aqliy hujum" kabi metodlar orqali o'quvchilarni umumiy maqsad yo'lida birlashtirish ulardagi "egoizm" (menlik) tuyg'usini "altruizm" (bizlik) tuyg'usiga aylantiradi.

3. Muvaffaqiyat vaziyatini yaratish: Har bir o'quvchi o'zining jamoa uchun foydali ekanligini his qilishi shart. Bu, ayniqsa, o'zlashtirishi past bolalar uchun o'ta muhimdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchisi uchun o'qituvchi — ideal shaxs. Agar o'qituvchi ijtimoiy faollik namunasini ko'rsatsa, o'quvchi buni refleksiv tarzda o'zlashtiradi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy motivatsiyani shakllantirish — bu shaxsning ijtimoiy immunitetini yaratish demakdir. Tadqiqotimiz shuni isbotladiki, ta'lim jarayoniga ijtimoiy-psixologik treninglar va jamoaviy loyihalarni kiritish

o'quvchilarning nafaqat o'zlashtirish ko'rsatkichlarini, balki ularning jamiyatga moslashuvchanlik darajasini ham 30-35 foizga oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Vigotskiy L.S. (2012). Psixologiya razvitiya rebenka. Moskva: Eksmo.
2. G'oziyev E.G. (2010). Umumiy psixologiya. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati.
3. Matyuxina M.V. (1984). Motivatsiya ucheniya mladshix shkolnikov. Moskva: Pedagogika.
4. Ziyomammedov B. (2002). Pedagogika. Toshkent: Turon-Iqbol.
5. Bandura A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. (2020). Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tizimli tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida.